

բը, որին մասնակցում էին և Բագուի զարբարողիները ներկայացուցիչներն ու Ագրբէջանի կառավարութեան ներկայացուցիչ Ռուստամբէգովը: Օրակարգի հարցն էր՝ Ագրբէջանի իշխանութեան ճանաչումը: Սուլթանովը կանչւած էր Բագու. անդլիացիք էլ ներկայացուցիչ չէին ուղարկել: Այդ պատճառով համապումարը ընտրեց Յ հոգինոց մի մարմին — Ռուբէն Շահնազարեան, Արամայի Տէր-Գանիէլեան, Գերասիմ Խաչատրեան — տալով նրան Ղարաբաղի կողմից Ագրբէջանի կառավարութեան հետ բանակցելու լիազօրութիւն և ինքը ցրւեց:

Ընտրւածները մեկնեցին Բագու՝ տանելով իրենց հետ համաձայնութեան մի նախագիծ: Ճանապարհին Գեր. Խաչատրեանը սպանւեց թուրքերի ձեռքով, իսկ միւս երկուսը հասան Բագու և զարբարողիները հայրենակցական Միութեան ու Ազգ. Խորհրդի հետ խորհրդակցելուց յետոյ՝ բանակցութեան մէջ մտան Ագրբէջանի կառավարութեան ու Սուլթանովի հետ և յանգեցին որոշ համաձայնութեան:

Նախնական համաձայնութիւն կայացնելուց յետոյ, Ղարաբաղի ներկայացուցիչները և Սուլթանովը վերադարձան Ղարաբաղ: Սուլթանովը արտաքինապէս փոխեց իր վերաբերումը. շատ սիրալիք էր դէպի հայերը և ամէն կերպ աշխատում էր զբաւել նրանց համակրանքը: Հաստատուեց հայկական թաղում, մի հայի տանը և յայտարարեց, որ Շուշի—Եւլախ ճանապարհը այլևս բաց է, և հայերը ազատ են ճամբորդելու. նրանց դիմից մի մազ իսկ չի ընկնի: Հայերն էլ, իրենց հերթին, աշխատում էին առիթ չտալ դժգոհութեան ու բարդութիւնների:

Այս երևութեան խաղաղութեան տակ, սակայն, կրքերը շարունակում էին եռալ, և երկու կողմերն էլ տենդազին պատրաստութիւնների մէջ էին: Հայերը պատրաստուած էին Շուշի համապումարին, որը պիտի որոշէր Բագուում կնքւած համաձայնութեան ճակատագիրը. զարբարողիները պէտք է առէին, թէ ի՞նչ է իրենց վճիռը՝ ընդունել Ագրբէջանի իշխանութիւնը, թէ շարունակել պայքարը: Այս հոգի վրա սուր տարակարծութիւններ կային քաղաքացիների և զիւղացիների միջև. վերջիները մեղադրում էին քաղաքացիներին, որ նորից պատճանել են Ղարաբաղին՝ համաձայնելով համակերպել Ագրբէջանի պայմաններին:

Միւս կողմից պատրաստութիւններ էր տեսնում և Սուլթանովը. մի կողմից աշխատում էր կողմնակիցներ որսալ հայերի մէջ՝ պառակտելով նրանց, միւս կողմից շտապում էր զբաւել ռազմագիտական կարևոր կէտերը, աւելացնել զօրքերի թիւը, մարզել և ամրացնել նրանց: Հաւաքում էր սպանական բռունցք սպառելու համար համապումարի վրա:

Օգոստ. 12-ին, Շուշու գիւղում, բացեց Շուշի համապումարը: Սուլթանովը չներկայացաւ նրան և ուղարկեց առաջնորդ Վահան եպ.—ին մի քանի քաղաքացիների հետ: Համապումարը մերժեց լսել սրանց և մի խիստ բողոք ուղղեց Սուլթանովին՝ Գ. Խաչատրեանի և ուրիշների սպանութեան դէմ: Ի պատասխան, օգոստ. 14-ին, Սուլթանովը ներկայացրեց համապումարին մի